

Komentari Crnogorskog Telekoma na Analizu relevantnog tržišta 6 (Terminalni ili zaključni segmenti iznajmljenih linija – veleprodajni nivo)

Br.	Originalni tekst	Komentar Crnogorskog Telekoma	Komentar Agencije
1.	<p>Strana 15,</p> <p>Za pružanje usluge iznajmljenih linija koriste se mreže bazirane na kablovima sa metalnim paricama, kablovima sa optičkim vlaknima i bežične mreže. Pri tome jedino su mreže bazirane na različitim vrstama kablova sposobne da omogućе pružanje usluge iznajmljenih linija većih kapaciteta za veći broj korisnika. Bežične mreže ne mogu odgovoriti ovim zahtjevima zbog relativno skromnih kapaciteta i ograničenosti radio-frekvencijskog spektra. Crnogorski Telekom AD Podgorica za pružanje usluge iznajmljenih linija uglavnom koristi transportne mreže bazirane na različitim vrstama kablova, dok ostali operatori iznajmljene linije pružaju posredstvom bežičnih mreža.</p>	<p>1)</p> <p>Veoma diskutabilan zaključak. Ukoliko se govori o maloprodajnom segmentu, onda se do izvjesne granice može prihvatiti konstatacija da bežične mreže ne mogu opsluživati veći broj korisnika.</p> <p>Međutim, kako se ovdje radi o veleprodaji, odnosno o mogućnosti da jedan od ovih operatora drugom operatoru pruži uslugu iznajmljenog voda između dvije krajnje tačke, prethodna konstatacija gubi na značaju i itekako operatore koji posjeduju, za naše prilike, veoma razvijene bežične prenosne sisteme (RDC, Mtel, Telenor) kandiduje za operatore kojima treba propisati uslove pružanja ovih usluga. U suprotnom, CT se neopravdano i u startu diskriminiše na ovom tržištu.</p>	<p>Prenosni sistemi koji kao medijum prenosa koriste kablove sa optičkim vlaknima kako po broju tako i po kapacitetu dominiraju na globalnom nivou. Njihovi kapaciteti već sada u komercijalnoj upotrebi dostižu vrijednosti reda Tb/s. Radio relejni linkovi su ograničenih kapaciteta koji su neporedivo manji od navedenog. Ako se u obzir uzmu i ograničenja radio frekvencijskog spektra i poređenje mogućnosti ove dvije vrste prenosnih sistema EKIP u Analizi ovog tržišta nije iznio ništa novo jer prenosni sistemi sa optičkim kablovima su jedini koji uspješno zadovoljavaju rastuće potrebe korisnika i operatora za konstantnim povećanjem kapaciteta.</p> <p>Ovaj stav EKIPa se čak i više odnosi na veleprodajno tržište. Sve je više krajnjih korisnika koji zahtjevaju i koriste servise prenosa podataka i servise sa video sadržajima. Da bi udovoljili zahtjevima korisnika operatori su prinuđeni da, pored ostalog često „proširuju“ i svoje sisteme prenosa. Uobičajena je pojava da operatori za povezivanje na Internet koriste kapacitete veće od 1Gb/s. Zbog rastućih potreba za kapacitetima operatori, čiji su prenosni kapaciteti bazirani na radio linkovima, ako na vrijeme ne izvrše migraciju dijela potrebnih kapaciteta na prenosne sisteme sa optičkim vlaknima, bi se mogli uskoro naći u velikim problemima. Kako izgradnje sistema prenosa sa optičkim kablovima iziskuje znatna novčana ulaganja i ne može se realizovati u kratkom vremenskom roku takvi operatori će biti prinuđeni da iznajmljuju kapacitete prenosnih sistema kod operatora koji takvu infrastrukturu posjeduju.</p>

			<p>Analizom su pored Crnogorskog Telekomu bili obuhvaćeni i drugi operatori koji posjeduju sisteme prenosa (RDC, Mtel...). U Crnoj Gori se trenutno koriste radio-relejne veze kapaciteta n x 155 Mb/s. Maksimalan kapacitet jedne radio relejne veze u Crnoj Gori koristi Mtel i to 6x155Mb/s. Za crnogorske prilike to je još uvijek respektabilan kapacitet. Operatori ih uglavnom koriste kao osnovu za pružanje usluga svojim korisnicima i najčešće nemaju kapacitete koje bi ponudili za prodaju drugim oparatorima. Crnogorski Telekom posjeduje sisteme prenosa bazirane na DWDM tehnologiji koji mogu pružiti kapacitet do 40 x 10Gb/s. To je kapacitet nekoliko stotina puta veći od kapaciteta koji se može postići RR vezama.</p> <p>Stavom koji je iznijet u analizi, a na koji je Crnogorski Telekom dao komentar, jednostavno je iznijet pregled mogućnosti prenosnih sistema različitih tehnologija. Operatori koji posjeduju mreže sa optičkim kablovima su u velikoj prednosti u odnosu na ostale i navođenje takve činjenice ni na koji način ih ne može diskriminisati na ovom tržištu. Naprotiv samo drugi operatori mogu biti diskriminisani od njihove strane, a to EKIP želi da spriječi.</p>
2.	<p>Strana 23,</p> <p>Ethernet je najraširenija mrežna tehnologija, koja se zbog brzog tehnološkog razvoja, raširenosti i povoljnih cijena sve više pojavljuje kao standardna tehnologija za širokopojasne mreže. Ethernet linije su dostupne u kapacitetima od 10 Mbit/s ili 100 Mbit/s, 1 Gb/s i 10 Gb/s. U Crnoj Gori se Ethernet za sada nudi sa kapacitetom do 10 Mb/s. Ethernet, za razliku od tradicionalne iznajmljene linije, u osnovi ne omogućava konstantnu širinu propusnog opsega, pa su zato potrebna određena prilagodavanja između ponuđača i korisnika, ipak se to lako postiže ugradnjom dodatnih konvertora. Stoga, Ethernet tehnologija može biti konfigurisana na način da pruža</p>	<p>2)</p> <p>Sa funkcionalne strane Ethernet tehnologija može se okarakterisati kao ekvivalentna usluga TDM iznajmljeim linijama velikog kapaciteta.</p> <p>Međutim , nije urađena analiza stepena supstitucije na strani ponude, kao ni trenutno stanje ponude na tržištu, čime bi se nesumnjivo utvrdilo da trenutno Ethernet iznajmljeni vodovi ne predstavljaju dio ovog relevantnog tržišta.</p>	<p>U sprovedenoj analizi EKIP je zaključio da Ethernet tehnologija može biti konfigurisana na način da pruža ekvivalentno funkcionalnu uslugu usluzi tradicionalne iznajmljene linije velikog kapaciteta. Takođe je urađena i analiza stepena supstitucije na strani ponude i djelimičan pregled tržišta. EKIP smatra opravdanim da se Ethernet uvrsti u ovo tržište, pored ostalog, iz zbog mogućnosti da poslije sprovedene regulacije tržišta iznajmljenih linija iz koje bi bila izostavljena Ethernet tehnologija Crnogorski Telekom ne ograniči ponudu tradicionalnih iznajmljenih linija forsiranjem prodaje Etherneta. Na ovaj način bi bio u mogućnosti da diskriminiše ostale operatore. Da je EKIP u pravu potvrđuje i slučaj početka rad MPLS mreže Crnogorskog Telekomu kada je forsirana prodaja kapaciteta i usluga ove mreže na</p>

	ekvivalentno funkcionalnu uslugu usluzi tradicionalne iznajmljene linije velikog kapaciteta.		račun tradicionalnih iznajmljenih linija, iako su usluge MPLS mreže naplaćivanje po znatno većim cijenama.
3.	Strana 25, Evropska komisija smatra da su terminalni segmenti iznajmljenih linija i međumjesni segmenti iznajmljenih linija osnovne usluge, odnosno proizvodi veleprodajnog tržišta iznajmljenih linija.	3) Predlažemo da se u analizi, iz razloga veće preciznosti, ne koristi termin „međumjesni“ u smislu u kojem se ovdje koristi. Naime, i iznajmljena linija koja cijelom svojom dužinom pripada jednom gradu ili opštini (lokalni nivo) može sadržati terminalne segmente i segment koji se nalazi između dvije „pristupne“ tačke pa Crnogorski Telekom smatra da je preciznije da se termin „međumjesni“ segment zamijeni terminom „prenosni“ ili „transmisioni“ („trunk“) segment. To bi po mišljenju Crnogorskog Telekoma doprinijelo boljem razumijevanju analize.	Prilikom definicije tržišta nezavisni regulatorni organ u obzir treba da uzme i specifičnosti lokalnog tržišta, pa je tako i EKIP u analizi upotrijebio pojam međumjesni čija je primjena odavno odomaćene i srijeće se i u tehničkoj dokumentaciji i u cjenovnicima usluga što se posebno odnosi na Crnogorski Telekom, koji predlaže upotrbu termina „trunk“ koji u praksi ne primjenjuje. Iako ovo pitanje ne utiče na rezultate Analize zbog doprinosa njenoj preciznosti, prihvata se primjedba Crnogorskog Telekoma. Umjesto termina „međumjesni“ koristit će se termin „trunk“, osim u slučajevima kada je termin „međumjesni“ upotrebljavan u izvorima podataka koji su korišćeni pri analizi ovog tržišta
4.	Strana 25, U postupku definisanja tržišta Agencija razmatra sledeća pitanja: - Jesu li iznajmljene linije i djelovi iznajmljenih linija supstitutivne usluge?	4) Nejasno je zašto je odgovor na ovo pitanje relevantan kad je predmet analize “terminalni segment iznajmljenih linija”, a ne djelovi ili linija u cjelini.	Djelovi iznajmljenih linija i iznajmljene linije korisniku obezbjeđuju simetričan kapacitet od tačke do tačke i oba proizvoda koriste većinu istih elemenata mreže Djelovi iznajmljenih linija i iznajmljene linije na nivou veleprodaje pružaju ekvivalentnu funkcionalnost korisniku (drugom operatoru), a takođe djelovi iznajmljenih linija mogu predstavljati komercijalnu alternativu iznajmljenim linijama u situaciji kada je drugi operator uložio u sopstvenu infrastrukturu. Umjesto iznajmljivanja iznajmljene linije „od kraja do kraja“ od mrežnog operatera, operator može da iznajmi dio linije, a da za preostali kapacitet koristi sopstvenu infrastrukturu. Usluga korišćenja djelova iznajmljenih linija doprinosi većoj efikasnosti mreže drugog operatora. Da bi iskoristili ovu efikasnost, operatori moraju da investiraju u mrežu, što se od njih ne bi zahtijevalo u slučaju korišćenja usluge iznajmljene linije na nivou veleprodaje po principu od kraja do kraja. EKIP ocjenjuje da operatori na nivou veleprodaje imaju interes i za iznajmljenim linijama i za djelovima iznajmljenih linija. Precizna

			kombinacija ova dva proizvoda zavisi od odnosa cijena ovih usluga i potrebnih ulaganja u infrastrukturu, zbog čega će u slučaju da hipotetički monopolista poveća cijenu, ove dvije usluge biti međusobno konkurentne.
5.	<p>Strana 26,</p> <p>2.5.1. Jesu li iznajmljene linije i djelovi iznajmljenih linija supstitutivne usluge?</p> <p>Djelovi iznajmljenih linija (Partial Private Circuit) se mogu koristiti da obezbijede simetrični kapacitet između dvije terminalne tačke, od kojih je jedna preko interkonekcionog linka na lokaciji drugog operatora, a druga je na lokaciji korisnika. Tipično, djelovi iznajmljenih linija uključuju terminalne segmente i međumjesne segmente iznajmljenih linija sa koji se prosljeđuju na iznajmljenu liniju mrežnog operatora preko interkonekcionog linka</p>	<p>5)</p> <p>Predlažemo da se opet da radi boljeg razumijevanja koristimo drugačiju terminologiju, ovog puta kada je u pitanju interkonekcion link. Interkonekcion link je link kojim se obezbjeđuje međupovezivanje dviju ili više mreža u cilju realizacije usluga interkonekcije, a ovdje je riječ o iznajmljenim vodovima koji namjenski mogu predstavljati potpuno druge vodove od interkonekcionih. Alternativa koju predlažemo je da se koristi termin "pristupni" vod.</p>	<p>Termin „pristupni“ vod koji predlaže Crnogorski Telekom više upućuje na odnos operator-korisnik, a ne odnos i povezivanje operator-operator. EKIP je na osnovu navedenog, a želeći da podrži ravnopravnost oba operatora koristio termin interkonekcion link, ali ništa suštinski neće promijeniti da se upotrebljava termin linkovi između mreža pojedinih operatora (pristupni linkovi).</p>
6.	<p>Strana 27,</p> <p>Slika 4: Dio iznajmljene linije-PPC</p>	<p>6)</p> <p>Ova usluga uključuje i Core segment, što ne spada u tržište prema tački 2.6</p>	<p>Preporukama se <i>trunk</i> i terminalni segmenti definišu kao dva odvojena tržišta, dok se nacionalnim regulatornim tijelima prepušta da na osnovu nacionalnih prilika i topologije nacionalnih mreža odrede gdje je ta granica. Bilo bi ispravno da se identifikuje granica razdvajanja na osnovu mrežne hijerarhije operatora. Da li ova podjela odgovara tržištu u Crnoj Gori ili bi bilo bolje definisati jedinstveno tržište koje obuhvata i <i>trunk</i> i terminalne segmente? Kao što je više puta naglašeno u analizi prodaja iznajmljenih linija u Crnoj Gori se vrši po principu „od kraja do kraja“ i tržište nije segmentirano na terminalne i <i>trunk</i> segmente.</p> <p>Generalno, mreže u većim državama karakteriše hijerarhijska struktura, gdje se regionalni saobraćaj sakuplja u međuregionalnu mrežu. Međutim, očigledno je da mrežnu topologiju kod mreža u Crnoj Gori ne karakteriše strukturirana hijerarhija i da zato ona ne pruža jasne smjernice o tome gdje treba da bude granica razdvajanja tržišta <i>trunk</i> i terminalnih segmenata.</p> <p>Što je definicija <i>trunk</i> mreže šira ta se granica više</p>

			<p>pomijera prema lokaciji krajnjeg korisnika, a to se upravo dešavalo posljednjih godina sa mrežom Crnogorskog Telekom. Evolucija mreže Crnogorskog Telekom je granicu između trunk u terminalnog segmenta učinila nejasnom, tako da bi maltene za svaki pojedinačana slučaj trebalo vršiti analazu gdje se ta granica nalazi. Takvo stanje odražava i važeći cjenovik Crnogorskog Telekoma koji u segmentu iznajmljenih linija koje se prodaju po principu „od kraja do kraja“ , a podijeljene su na mjesne, međumjesne i međunarodne. Pri čemu je mjesna linija ona koja cijelom svojoj dužinom pripada jednoj opštini.</p> <p>U svojim komentarima Crnogorski Telekom navodi da se iznajmljena linija koja cijelom svojom dužinom pripada jednom gradu ili opštini (lokalni nivo) može sadržati terminalne segmente i trunk segment i EKIP je sa tim saglasan, ali sa druge strane ne treba ispustiti iz vida da mreža Crnogorskog Telekoma nije jedina mreža u Crnoj Gori, te da ostale mreže imaju različitu topologiju od mreže Crnogorskog Telekoma.</p> <p>Uzimajući u obzir činjenice da terminalnim segmentom iznajmljenih linija dominira infrastruktura na lokalnom nivou, različitost topologija mreža crnogorskih operatora, prisutnom praksom prodaje iznajmljenih linija, EKIP smatra da je najoptimalnije odrediti granicu na geografskoj osnovi, definisanjem da terminalnom segmentu pripadaju iznajmljene linije na teritoriji jedne opštine što je ekvivalentno postojećim mjesnim iznajmljenim vodovima Crnogorskog Telekoma, a <i>trunk</i> segmentu pripadaju iznajmljene linije između opština što je ekvivalentno postojećim međumjesnim iznajmljenim linijama Crnogorskog Telekoma</p>
7.	<p>Strana 28,</p> <p>Agencija ocjenjuje da operatori na nivou veleprodaje imaju interes i za iznajmljenim linijama i za djelovima iznajmljenih linija. Precizna kombinacija ova dva proizvoda zavisi od odnosa cijena ovih usluga, zbog čega će u slučaju da hipotetički monopolista</p>	<p>7)</p> <p>Smatramo da je ovdje opet došlo do zamjene teza. Predmet analize sa aspekta tražnje i ponude ne treba da budu iznajmljene linije i djelovi iznajmljenih linija jer to nije tržište koje je proglašeno za relevantno.</p> <p>Analiza treba da se ograniči na terminalne segmente iznajmljenih vodova bez obzira da li pripadaju linijama “sa kraja na kraj” ili djelovima takvih linija.</p>	<p>Preporukama se <i>trunk</i> i terminalni segmenti definišu kao dva odvojena tržišta, dok se nacionalnim regulatornim tijelima prepušta da na osnovu nacionalnih prilika i topologije nacionalnih mreža odrede gdje je ta granica. Bilo bi ispravno da se identifikuje granica razdvajanja na osnovu mrežne hijerarhije operatora. Kao što je više puta</p>

	<p>poveća cijenu, ove dvije usluge biti međusobno konkurentne. Iz ovog razloga, Agencija smatra da sa aspekta tražnje iznajmljene linije i djelovi iznajmljenih linija čine jedinstveno tržište.</p>		<p>naglašeno u analizi prodaja iznajmljenih linija u Crnoj Gori se vrši po principu „od kraja do kraja“ i tržište nije segmentirano na terminalne i <i>trunk</i> segmente.</p> <p>Uzimajući u obzir činjenice da terminalnim segmentom iznajmljenih linija dominira infrastruktura na lokalnom nivou, različitost topologija mreža crnogorskih operatora, prisutnom praksom prodaje iznajmljenih linija, EKIP smatra da je najoptimalnije odrediti granicu na geografskoj osnovi, definisanjem da terminalnom segmentu pripadaju iznajmljene linije na teritoriji jedne opštine što je ekvivalentno postojećim mjesnim iznajmljenim vodovima Crnogorskog Telekomu, a <i>trunk</i> segmentu pripadaju iznajmljene linije između opština što je ekvivalentno postojećim međumjesnim iznajmljenim linijama Crnogorskog Telekomu</p>
8.	<p>Strana 28,</p> <p>Inicijalna razmatranja Agencije o zaključnim i međumjesnim segmentima iznajmljenih linija ukazuju na postojanje jedinstvenog tržišta iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou. Naime, usluge iznajmljenih linija koje se trenutno nude na tržištu Crne Gore pružaju se po principu“ od tačke do tačke“ (bez obira da li su u pitanju iznajmljene linije ili djelovi iznajmljenih linija). Trenutno nije moguće odvojeno kupiti ni zaključni ni međumjesni segment iznajmljenih linija.</p>	8)	<p>Moguće je, ali ovakvih zahtjeva nije bilo na tržištu i nisu tretirani kao posebne usluge u cjenovnom smislu.</p> <p>U dosadašnjoj praksi, u oblasti iznajmljenih linija, nije bilo primjera da je Crnogorski Telekom kreirao usluge prema potrebama i zahtjevima korisnika, te stoga EKIP, zbog nepostojanje transparentne ponude, zadržava iznijeti stav.</p>
9.	<p>Strana 29,</p> <p>Analiza stepena supstitucije na strani ponude i tražnje ukazuje na to da tržište zaključnih segmenata i tržište međumjesnih segmenata iznajmljenih linija ne spadaju u isto relevantno tržište usluga.</p>	9)	<p>Definicije i konstatacije koje su izrečene u ovoj analizi su za nas u velikoj mjeri zbunjujuće, a po našem mišljenju i međusobno isključive i kontradiktorne.</p> <p>Dozvolite da pokušamo da rezimiramo do sada konstatovano slijedeći samo ono što je navedeno u analizi:</p> <p>“Iznajmljena linija” = 2 x “terminalni” + “međumjesni” segment</p> <p>“Dio iznajmljene linije” = “terminalni” + “međumjesni” segment</p> <p>Sa aspekta ponude i tražnje “dio iznajmljene linije” i “iznajmljena linija” pripadaju jedinstvenom tržištu</p> <p>Sa aspekta supstitucije na strani ponude i tražnje “terminalni” i “međumjesni” segment ne pripadaju istom tržištu.</p> <p>Preporukama se <i>trunk</i> i terminalni segmenti definišu kao dva odvojena tržišta, dok se nacionalnim regulatornim tijelima prepušta da na osnovu nacionalnih prilika i topologije nacionalnih mreža odrede gdje je ta granica. Bilo bi ispravno da se identifikuje granica razdvajanja na osnovu mrežne hijerarhije operatora. Kao što je više puta naglašeno u analizi prodaja iznajmljenih linija u Crnoj Gori se vrši po principu „od kraja do kraja“ i tržište nije segmentirano na terminalne i <i>trunk</i> segmente.</p> <p>Uzimajući u obzir činjenice da terminalnim segmentom iznajmljenih linija dominira</p>

		<p>Po našem mišljenju tu se javlja samo prva od nekoliko kontradiktornosti. Naime, prvo utvrđujemo da terminalni i međumjesni segmenti nisu isto tržište, a onda skup jednog međumjesnog i jednog(dva) terminalna segmenta stavljamo u isto tržište i to tržište poistovjećujemo sa tržištem terminalnih segmenata.</p> <p>Želimo da skrenemo pažnju da se pod kristalno jasnom definicijom terminalnog segmenta ne može uključiti i “međumjesni” segment pod okriljem tzv. “djela iznajmljenog voda”.</p> <p>Ova dva segmenta se mogu smatrati komplementarnim i CT je spreman da ih kao komplementane usluge stavi na tržište maloprodaje i veleprodaje, ali to nije dovoljan uslov ni razlog da se u analizu tržišta uključi i nešto što tom tržištu po definiciji ne pripada.</p> <p>Posebno ne možemo prihvatiti da se mjere koje se nameću kao rezultat analize tržišta terminalnih segmenata (zvanični naziv tržišta) primjenjuju i na uslugu “transmissionih” ili “medjumjesnih” vodova.</p>	<p>infrastruktura na lokalnom nivou, različitost topologija mreža crnogorskih operatora, prisutnom praksom prodaje iznajmljenih linija, EKIP smatra da je najoptimalnije odrediti granicu na geografskoj osnovi, definisanjem da terminalnom segmentu pripadaju iznajmljene linije na teritoriji jedne opštine što je ekvivalentno postojećim mjesnim iznajmljenim vodovima Crnogorskog Telekoma, a <i>trunk</i> segmentu pripadaju iznajmljene linije između opština što je ekvivalentno postojećim međumjesnim iznajmljenim linijama Crnogorskog Telekoma</p>
10.	<p>Strana 30,</p> <p>Agencija, nadalje, smatra da bi bilo cjelishodno odrediti granicu između tržišta na geografskoj osnovi, na primjer, definisanjem granice međumjesnog tržišta iznajmljenih linija kao područjem između opština u Crnoj Gori. Takođe, primjereno je i identifikovati granicu razdvajanja, na osnovu hijerarhije mreža operatora. Međutim, mrežnu topologiju glavnih mreža u Crnoj Gori ne karakteriše strukturirana hijerarhijska mreža i na taj način se ne dobija jasno uputstvo gdje leži granica između tržišta zaključnih segmenata i tržišta međumjesnih segmenata iznajmljenih linija. Agencija ocjenjuje da relevantna „granica“ između tržišta međumjesnih segmenata iznajmljenih linija i tržišta zaključnih segmenata iznajmljenih linija treba da se definiše lokalna korisnička centrala, i to ne samo zbog njene funkcije komutacije, već i zbog njenog značaja kod eventualnog donošenja odluke alternativnog pružaoca usluge o izgradnji sopstvene infrastrukture. S obzirom na relativno ravnu mrežnu hijerarhiju koja postoji u Crnoj Gori, i na visoke nepovratne troškove vezane za izgradnju mreže, Agencija predviđa da se ova situacija neće promijeniti tokom perioda na koji se odnosi ova analiza.</p>	<p>10)</p> <p>Primjernije da to bude razdjelnik</p>	<p>EKIP je odredio granicu na geografskoj osnovi, definisanjem da terminalnom segmentu pripadaju iznajmljene linije na teritoriji jedne opštine što je ekvivalentno postojećim mjesnim iznajmljenim vodovima Crnogorskog Telekoma, a <i>trunk</i> segmentu pripadaju iznajmljene linije između opština što je ekvivalentno postojećim međumjesnim iznajmljenim linijama Crnogorskog Telekoma</p> <p>Kada EKIP ocjenjuje da kao relevantna „granica“ između tržišta međumjesnih segmenata iznajmljenih linija i tržišta zaključnih segmenata iznajmljenih linija treba da se definiše lokalna korisnička centrala i pri tome misli na građevinski objekat u kojem se nalazi sam komutacionisistem (lokalna centrala) a ne sam uređaj. U slučaju komutacionog sistema i Iznajmljenih linija (prenosnih sistema) ipak se radi o dvije različite tehnologije, koje se koriste za pružanje dvijr vrste usluga. Sa funkcionalnog aspekta granica je digitalni razdjelnik, a sa geografskog objekat u kojem je smještena lokalna telefonska centrala za određenu opštinu (za Crnogorski Telekom) ili glavni mrežni čvor na teritoriji opštine za druge operatore.</p>

<p>11.</p>	<p>Strana 30, Agencija, nadalje, smatra da bi bilo cjelishodno odrediti granicu između tržišta na geografskoj osnovi, na primjer, definisanjem granice međumjesnog tržišta iznajmljenih linija kao područjem između opština u Crnoj Gori. Takođe, primjereno je i identifikovati granicu razdvajanja, na osnovu hijerarhije mreža operatora. Međutim, mrežnu topologiju glavnih mreža u Crnoj Gori ne karakteriše strukturirana hijerarhijska mreža i na taj način se ne dobija jasno uputstvo gdje leži granica između tržišta zaključnih segmenata i tržišta međumjesnih segmenata iznajmljenih linija. Agencija ocjenjuje da relevantna „granica“ između tržišta međumjesnih segmenata iznajmljenih linija i tržišta zaključnih segmenata iznajmljenih linija treba da se definiše lokalna korisnička centrala, i to ne samo zbog njene funkcije komutacije, već i zbog njenog značaja kod eventualnog donošenja odluke alternativnog pružaoca usluge o izgradnji sopstvene infrastrukture. S obzirom na relativno ravnu mrežnu hijerarhiju koja postoji u Crnoj Gori, i na visoke nepovratne troškove vezane za izgradnju mreže, Agencija predviđa da se ova situacija neće promijeniti tokom perioda na koji se odnosi ova analiza.</p>	<p>11) Potrebno je razjasniti kakva je veza između komutacije i iznajmljenih vodova.</p>	<p>Odgovor na ovaj komentar dat je u odgovoru na komentar 10.</p>
<p>12.</p>	<p>Strana 30, Agencija, nadalje, smatra da bi bilo cjelishodno odrediti granicu između tržišta na geografskoj osnovi, na primjer, definisanjem granice međumjesnog tržišta iznajmljenih linija kao područjem između opština u Crnoj Gori. Takođe, primjereno je i identifikovati granicu razdvajanja, na osnovu hijerarhije mreža operatora. Međutim, mrežnu topologiju glavnih mreža u Crnoj Gori ne karakteriše strukturirana hijerarhijska mreža i na taj način se ne dobija jasno uputstvo gdje leži granica između tržišta zaključnih segmenata i tržišta međumjesnih</p>	<p>12) Kao što smo već naveli mišljenja smo da se “međumjesni” vodovi u smislu ove analize ne poklapaju sa funkcionalnim značenjem termina međumjesni vod i to ne treba povezivati. Dakle, radi boljeg razumijevanja želimo da provjerimo da li postoji saglasnost u mišljenju CT-a i Agencije da je terminalni segment segment od najbliže pristupne tačke (centrale) do krajnjeg korisnika, a “transmisioni” ili “međumjesni” segment obuhvata dio voda koji se nalazi između dvije pristupne tačke. Ove segmente treba utvrđivati od slučaja do slučaja, za svaki vod posebno, zavisno od strukture mreže operatora</p>	<p>Preporukama se <i>trunk</i> i terminalni segmenti definišu kao dva odvojena tržišta, dok se nacionalnim regulatornim tijelima prepušta da na osnovu nacionalnih prilika i topologije nacionalnih mreža odrede gdje je ta granica. Bilo bi ispravno da se identifikuje granica razdvajanja na osnovu mrežne hijerarhije operatora. Kao što je više puta naglašeno u analizi prodaja iznajmljenih linija u Crnoj Gori se vrši po principu „od kraja do kraja“ i tržište nije segmentirano na terminalne i <i>trunk</i> segmente. Uzimajući u obzir činjenice da terminalnim segmentom iznajmljenih linija dominira infrastruktura na lokalnom nivou, različitost</p>

	<p>segmenata iznajmljenih linija. Agencija ocjenjuje da relevantna „granica“ između tržišta međumjesnih segmenata iznajmljenih linija i tržišta zaključnih segmenata iznajmljenih linija treba da se definiše lokalna korisnička centrala, i to ne samo zbog njene funkcije komutacije, već i zbog njenog značaja kod eventualnog donošenja odluke alternativnog pružaoca usluge o izgradnji sopstvene infrastrukture. S obzirom na relativno ravnu mrežnu hijerarhiju koja postoji u Crnoj Gori, i na visoke nepovratne troškove vezane za izgradnju mreže, Agencija predviđa da se ova situacija neće promijeniti tokom perioda na koji se odnosi ova analiza.</p>		<p>topologija mreža crnogorskih operatora, prisutnom praksom prodaje iznajmljenih linija, EKIP smatra da je najoptimalnije odrediti granicu na geografskoj osnovi, definisanjem da terminalnom segmentu pripadaju iznajmljene linije na teritoriji jedne opštine što je ekvivalentno postojećim mjesnim iznajmljenim vodovima Crnogorskog Telekom, a <i>trunk</i> segmentu pripadaju iznajmljene linije između opština što je ekvivalentno postojećim međumjesnim iznajmljenim linijama Crnogorskog Telekom</p> <p>EKIP se ne slaže sa predlogom da segmente treba utvrđivati od slučaja do slučaja, za svaki vod posebno, zavisno od strukture mreže operatora.</p>
<p>13.</p>	<p>Strana 31</p> <p>2.6. <i>Tržište zaključnih segmenata iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou</i></p> <p>Na osnovu navedenog Agencija je utvrdila da veleprodajnom tržištu terminalnih segmenata iznajmljenih linija pripadaju javno ponuđene elektronske komunikacionih usluga:</p> <ul style="list-style-type: none"> - svi terminalni segmenti iznajmljenih linija bez obzira na kapacitet, - djelovi iznajmljenih linija, - interkonekcionni linkovi i - pristupne Ethernet linije bez obzira na kapacitet 	<p>13)</p> <p>Kao što je već komentarisano, konstatacija Agencije je da “međumjesni” dio voda ne pripada relevantnom tržištu terminalnih segmenata, a sada se kroz formu “djelova iznajmljenih vodova” ta ista usluga pokušava “na mala vrata” uključiti u tržište kojem ne pripada, a što je jasno iz naslova samog tržišta “ Tržište terminalnih segmenata iznajmljenih linija”.</p> <p>Evropska komisija je 2003 godine izdala preporuku kojom se kao relevantna tržišta uključuju i tržište terminalnih segmenata pod brojem 13, i tržište prenosnih (transmissionih) segmenata pod brojem 14. U 2007. godini ukupan broj relevantnih tržišta je sa 18 smanjen na 7 pri čemu se tržište prenosnih (transmissionih) segmenata više ne smatra podložnim regulaciji, što i sama Agencija konstatuje u odluci o relevantnim tržištima u Crnoj Gori iz 2009. Godine.</p>	<p>Preporukama se <i>trunk</i> i terminalni segmenti definišu kao dva odvojena tržišta, dok se nacionalnim regulatornim tijelima prepušta da na osnovu nacionalnih prilika i topologije nacionalnih mreža odrede gdje je ta granica. Bilo bi ispravno da se identifikuje granica razdvajanja na osnovu mrežne hijerarhije operatora. Kao što je više puta naglašeno u analizi prodaja iznajmljenih linija u Crnoj Gori se vrši po principu „od kraja do kraja“ i tržište nije segmentirano na terminalne i <i>trunk</i> segmente.</p> <p>Uzimajući u obzir činjenice da terminalnim segmentom iznajmljenih linija dominira infrastruktura na lokalnom nivou, različitost topologija mreža crnogorskih operatora, prisutnom praksom prodaje iznajmljenih linija, EKIP smatra da je najoptimalnije odrediti granicu na geografskoj osnovi, definisanjem da terminalnom segmentu pripadaju iznajmljene linije na teritoriji jedne opštine što je ekvivalentno postojećim mjesnim iznajmljenim vodovima Crnogorskog Telekom, a <i>trunk</i> segmentu pripadaju iznajmljene linije između opština što je ekvivalentno postojećim međumjesnim iznajmljenim linijama Crnogorskog Telekom</p> <p>U skladu sa ovim izvršit će se korekcija definicije</p>

			tržišta u ovom segmentu: - djelovi iznajmljenih linija, pri čemu terminalni i trunk segment koji ih sačinjavaju pripadaju teritoriji jedne opštine.															
14.	<p>Strana 31,</p> <p>2.6. <i>Tržište zaključnih segmenata iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou</i></p> <p>Na osnovu navedenog Agencija je utvrdila da veleprodajnom tržištu terminalnih segmenata iznajmljenih linija pripadaju javno ponuđene elektronske komunikacionih usluga:</p> <ul style="list-style-type: none"> - svi terminalni segmenti iznajmljenih linija bez obzira na kapacitet, - djelovi iznajmljenih linija, - interkonekcioni linkovi i - pristupne Ethernet linije bez obzira na kapacitet. 	<p>14)</p> <p>Crnogorski Telekom predlaže da se umjesto termina interkonekcioni linkovi koristi termin „linkovi između mreža pojedinih operatora (pristupni linkovi)“</p> <p>Ovdje nemamo primjedbi u suštinskom smislu, samo predlažemo opštiju formulaciju kako se ne bi ograničili na pojam interkonekcije, a recimo radi se o linkovima koje operator koristi za povezivanje sa svojim baznim stanicama</p>	<p>Ekip smatra da su kroz segmente:</p> <ul style="list-style-type: none"> - svi terminalni segmenti iznajmljenih linija bez obzira na kapacitet, - interkonekcioni linkovi <p>bili obuhvaćeni svi načini povezivanja mreža dva operatora i da se kroz izdvajanje interkonekcijinih linkova kao posebnog slučaja povezivanja željeo naglasiti njihov značaj. U suštini upotreba termina koji predlaže Crnogorski Telekom se može prihvatiti.</p>															
15.	<p>Strana 31,</p> <p>2.6. <i>Tržište zaključnih segmenata iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou</i></p> <p>Na osnovu navedenog Agencija je utvrdila da veleprodajnom tržištu terminalnih segmenata iznajmljenih linija pripadaju javno ponuđene elektronske komunikacionih usluga:</p> <ul style="list-style-type: none"> - svi terminalni segmenti iznajmljenih linija bez obzira na kapacitet, - djelovi iznajmljenih linija, - interkonekcioni linkovi i - pristupne Ethernet linije bez obzira na kapacitet. 	<p>15)</p> <p>Već je prokomentarisano razlog zbog kojeg Ethernet linije treba isključiti iz analize.</p>	<p>EKIP je odgovor na ovaj komentar dao u odgovoru na komentar 2.</p>															
16.	<p>Strana 33,</p> <p>Na osnovu prikupljenih podataka ustanovljeno je da uslugu iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou pružaju:</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 20%;">Operator</th> <th style="width: 10%;"></th> <th style="width: 10%;">Adresa</th> <th style="width: 10%;">sjedišta</th> <th style="width: 10%;">operatora</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Crnogorski Telekom</td> <td>AD</td> <td>Moskovska</td> <td>29,</td> <td>81000 Podgorica</td> </tr> <tr> <td>Mnnews doo</td> <td></td> <td>Bohinjska</td> <td>1A,</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Operator		Adresa	sjedišta	operatora	Crnogorski Telekom	AD	Moskovska	29,	81000 Podgorica	Mnnews doo		Bohinjska	1A,		<p>16)</p> <p>Neophodno je u analizu uključiti i RDC .</p>	<p>Prema evidenciji Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost za pružanje usluge iznajmljenih linija registrovani su operatori (prema abecednom redu): Cabling doo Budva, Crnogorski Telekom AD Podgorica, Dasto Montel doo Cetinje, Mnnews doo Podgorica, Mtel doo Podgorica i Radio-difuzni centar doo Podgorica.</p> <p>Uslugu iznajmljenih linija pružaju uslugu operatori:Crnogorski Telekom AD Podgorica, Mnnews doo Podgorica, Mtel doo Podgorica i</p>
Operator		Adresa	sjedišta	operatora														
Crnogorski Telekom	AD	Moskovska	29,	81000 Podgorica														
Mnnews doo		Bohinjska	1A,															

	<table border="1"> <tr> <td>Podgorica</td> <td>81000 Podgorica</td> </tr> <tr> <td>Mtel doo Podgorica</td> <td>Kralja Nikole 27, 81000 Podgorica</td> </tr> </table>	Podgorica	81000 Podgorica	Mtel doo Podgorica	Kralja Nikole 27, 81000 Podgorica		Radio- difuzni centar doo Podgrica Na osnovu prikupljenih podataka ustanovljeno je da uslugu iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou pružaju: Crnogorski Telekom AD Podgorica, Mnnews doo Podgorica i Mtel doo Podgorica. U analiziranom periodu RDC nije pružao uslugu iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou.
Podgorica	81000 Podgorica						
Mtel doo Podgorica	Kralja Nikole 27, 81000 Podgorica						
17.	<p>Strana 38</p> <p>3.7. Zaključak analize tržišta terminalnih segmenata iznajmljenih linija- veleprodajni nivo</p> <p>Na osnovu svega do sada navedenog u analizi tržišta terminalnih segmenata iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou Crnogorski Telekom AD Podgorica ima ekonomski uticaj koji mu omogućava značajan stepen nezavisnosti u odnosu na njegove konkurente i korisnike, te stoga Agencija zaključuje da je Crnogorski Telekom AD Podgorica operator sa značajnom tržišnom snagom na tržišta terminalnih segmenata iznajmljenih linija- veleprodajni nivo i da rezultati analize po ostalim kriterijuma ne mogu uticati na već donijeti zaključak.</p>	<p>17)</p> <p>Bez analiza tržišta po svim kriterijuma, kao i bez analize tržišta u kojoj bi bio uključen i RDC ovaj zaključak uzimamo sa rezervom</p>	<p>Na osnovu prikupljenih podataka ustanovljeno je da u analiziranom periodu RDC nije pružao uslugu iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou pa nije bilo osnova da se RDC uvrsti u analizu relevantnog tržišta.</p> <p>EKIP smatra da su kriterijumi po kojima je izvršena analiza dovoljni da se utvrdi da je Crnogorski Telekom AD Podgorica operator sa značajnom tržišnom snagom na tržišta terminalnih segmenata iznajmljenih linija- veleprodajni nivo, tim prije što je i članom 143. Zakona o elektronskim komunikacijama (Sl. list br:50/08), do određenja operatora sa značajnom tržišnom snagom na osnovu analize tržišta, Crnogorski Telekom proglašen operatorom sa značajnom tržišnom snagom na tržištu iznajmljenih linija.</p>				
18.	<p>Strana 50</p> <p>5.Određivanje obaveza operatoru sa značajnom tržišnom snagom</p> <p>Na osnovu sprovedene analize Agencija je utvrdila da veleprodajno tržište terminalnih segmenata iznajmljenih linija nije dovoljno konkurentno i identifikovala Crnogorski Telekom AD Podgorica kao operatora sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu, koga će kao takvog imenovati u rješenju koje je dužna da donese prema članu 43 Zakona o elektronskim komunikacijama.</p>	<p>18)</p> <p>Preformulisati jer ova Analiza je sastavni dio tog Rjesenja</p>	<p>Prema članu 43 Zakona o elektronskim komunikacijama, ako na osnovu analize utvrdi da određeno relevantno tržište nije dovoljno konkurentno, Agencija rješenjem određuje operatora, odnosno operatore sa značajnom snagom na tom tržištu.</p>				
19.	<p>Strana 52,</p>	<p>19)</p> <p>Ovdje nije jasno o kakvom se pristupu radi i šta znači raščlanjeni elementi pristupne</p>	<p>Definicija operatorskog pristupa data je članom 3. Zakona o elektronskim komunikacijama. U ovom</p>				

	<p>U slučaju ovog dokumenta čiji je predmet analiza relevantnog tržišta terminalnih ili zaključnih segmenata iznajmljenih linija, Agencija Crnogorskom Telekomu, koji ima značajnu tržišnu snagu na ovom relevantnom tržištu, propisuje obavezu omogućivanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja. Crnogorski Telekom je obavezan da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) u dobroj namjeri pregovara sa operatorima o zahtjevima operatorskog pristupa; 2) omogući operatorski pristup određenim mrežnim elementima, uključujući raščlanjene elemente pristupne mreže; 3) ... 	<p>mreže. Ukoliko se radi o fizičkom pristupu mrežnoj opremi CT-a, smatramo da takav pristup nije neophodan za potencijalnog operatora korisnika a takođe je i rizičan sa aspekta bezbjednosti za CT.</p>	<p>slučaju da bi se pružila usluga iznajmljenih linija operatorski pristup, između ostalog, obuhvata priključenje prenosne opreme drugog operatora na uređaje prenosa Crnogorskog Telekoma. U slučaju da drugi operator koristi i pristup fizičkoj infrastrukturi, tada je neophodno obezbjediti i fizički pristup osoblja drugog operatora infrastrukturi Crnogorskog Telekoma (prostorije, telekomunikaciona kanalizacija, stubovi), pri čemu će se drugi operator pridržavati pravila bezbjednosti.</p>
<p>20.</p>	<p>Strana 52,</p> <p>U slučaju ovog dokumenta čiji je predmet analiza relevantnog tržišta terminalnih ili zaključnih segmenata iznajmljenih linija, Agencija Crnogorskom Telekomu, koji ima značajnu tržišnu snagu na ovom relevantnom tržištu, propisuje obavezu omogućivanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja. Crnogorski Telekom je obavezan da:</p> <p>...</p> <ol style="list-style-type: none"> 8) odobri otvoreni pristup tehničkim interfejsima, protokolima ili drugim tehnologijama i mogućnosti koje su nezamjenljivo potrebne za interoperabilnost usluga ili mreža 9) ... 	<p>20)</p> <p>Ovdje je potrebna preciznija definicija onoga čemu potencijalni operator korisnik može da pristupi i na koji način. Potrebno je definisati obaveze i odgovornosti drugog operatora u ovom dijelu kako bi se resursi CT-a maksimalno zaštitili od zloupotrebe</p>	<p>Referentnom ponudom Crnogorskog Telekoma će biti definisani interfejsi pristupnih tačaka, protokoli povezivanja, mjerenja i ispitivanja prije početka pružanja usluge. Obaveze i odgovornosti i Crnogorskog Telekoma i drugog operatora, u cilju zaštite elektronskih komunikacionih mreža će biti definisane referentnom ponudom i zaključeni ugovorom o pružanju usluge.</p>
<p>21.</p>	<p>Strana 52,</p> <p>U slučaju ovog dokumenta čiji je predmet analiza relevantnog tržišta terminalnih ili zaključnih segmenata iznajmljenih linija,</p>	<p>21)</p> <p>Smatramo da je i ovdje potrebno precizirati sisteme kojima je potrebno omogućiti pristup, načn pristupa kao i obaveze drugog operatora. Naime, svaki korisnik CT-a dobija odgovarajuću podršku službi CT-a i za to se koriste interni sistemi pa je potrebno voditi</p>	<p>Referentnom ponudom Crnogorskog Telekoma će biti definisan sistem za podršku sa postupkom održavanja iznajmljenih linija, sa ciljem da kvalitet pružene usluge bude na nivou kvaliteta</p>

	<p>Agencija Crnogorskom Telekomu, koji ima značajnu tržišnu snagu na ovom relevantnom tržištu, propisuje obavezu omogućivanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja. Crnogorski Telekom je obavezan da:</p> <p>...</p> <p>6) obezbijedi pristup sistemima za podršku ili sličnim sistemima, koji su potrebni za obezbjeđivanje konkurencije prilikom vršenja usluga.</p>	<p>računa da se ne dovede u pitanje bezbjednost i povjerljivost podataka tih sistema. Stoga smatramo da nije praktično da drugi operateri koriste sisteme CT-a, već da za svoje potrebe koriste sopstvene sisteme ovog tipa.</p>	<p>iznajmljenih linija koje Crnogorski Telekom koristi za svoje potrebe. Tako neće dolaziti do diskriminacije drugih operatera kvalitetom.</p>
<p>22.</p>	<p>Strana 53,</p> <p>Crnogorski Telekom mora obezbijedi terminalne ili zaključne segmenate iznajmljenih linija, djelove iznajmljenih linija i pristupne djelove Ethernet na veleprodajnoj osnovi, zbog preprodaje tih usluga na maloprodajnom tržištu.</p>	<p>22)</p> <p>Još jednom naglašavamo da CT može i hoće da ponudi i "međumjesne" ili "transmisione" segmente iznajmljenih linija (kao dio usluge "djelova iznajmljenih linija" ili "iznajmljnih linija") ali ne prihvatamo da se ovaj segment tretira ovom analizom budući da to odstupa od definicije samog relevantnog tržišta i izlazi iz okvira tržišta koje je proglašeno relevantnim.</p>	<p>Preporukama se <i>trunk</i> i terminalni segmenti definišu kao dva odvojena tržišta, dok se nacionalnim regulatornim tijelima prepušta da na osnovu nacionalnih prilika i topologije nacionalnih mreža odrede gdje je ta granica. Bilo bi ispravno da se identifikuje granica razdvajanja na osnovu mrežne hijerarhije operatora. Kao što je više puta naglašeno u analizi prodaja iznajmljenih linija u Crnoj Gori se vrši po principu „od kraja do kraja“ i tržište nije segmentirano na terminalne i <i>trunk</i> segmente.</p> <p>Uzimajući u obzir činjenice da terminalnim segmentom iznajmljenih linija dominira infrastruktura na lokalnom nivou, različitost topologija mreža crnogorskih operatora, prisutnom praksom prodaje iznajmljenih linija, EKIP smatra da je najoptimalnije odrediti granicu na geografskoj osnovi, definisanjem da terminalnom segmentu pripadaju iznajmljene linije na teritoriji jedne opštine što je ekvivalentno postojećim mjesnim iznajmljenim vodovima Crnogorskog Telekoma, a <i>trunk</i> segmentu pripadaju iznajmljene linije između opština što je ekvivalentno postojećim međumjesnim iznajmljenim linijama Crnogorskog Telekoma</p>
<p>22a.</p>	<p>Strana 53,</p> <p>Crnogorski Telekom ne smije spriječiti već odobreno korišćenje iznajmljenih linija</p>	<p>22a)</p> <p>CT predlaže da se rečenica preformuliše:</p> <p>Crnogorski Telekom ne smije spriječiti već odobreno korišćenje iznajmljenih linija u slučaju da druga strana ispuni ugovorene obaveze u potpunosti.</p>	<p>Prihvata se predlog Crnogorskog Telekoma. EKIP očekuje od svih učesnika na tržištu elektronskih komunikacija da se pridržavaju zakonskih i ugovorenih obaveza.</p>

23.	<p>Strana 56,</p> <p>Referentna ponuda mora biti u skladu sa objektivnim mogućnostima Crnogorskog Telekomu i objektivnim potrebama drugih operatora i dovoljno raščlanjena tako da drugi operatori, koji žele određenu uslugu, ne moraju dodatno plaćati mogućnosti koje nijesu potrebne za pružanje zahtjevane usluge. Ponuda mora sadržati spisak usluga koje su raščlanjene u skladu sa potrebama ostalih operatora i sa njima povezanim uslovima, uključujući i cijene i popuste ili principe njihovog određivanja.</p>	<p>23)</p> <p>Nema razloga da referentna ponuda definiše popuste, a nigdje u regulative nijesmo naslu takvu obavezu. Popusti oni mogu biti promotivni,privremenog karaktera , mogu zavisti od kokretnog slucaja pa se ne mogu naci u dokumentu opsteg karaktera.</p>	<p>EKIP ne želi da nametne Crnogorskom Telekomu obavezu obaveznog davanja popusta, ali u slučaju da Crnogorski Telekom nudi popuste oni ili principi njihovog određivanja moraju biti javno dostupni. Davanje popusta ne može zavistiti od slučaja do slučaja. Crnogorski Telekom bi mogao nepreglednim popustima ili principima njihovog određivanja da nudi uslugu operatorima pod različitim uslovima i cijenama odnosno da diskriminiše operatore na cjenovnoj osnovi. Uzimajući u obzir da je sve oblike diskriminatornog ponašanja moguće utvrditi samo onda kada su transparentno objavljeni uslovi pod kojima operator sa značajnom tržišnom snagom nudi usluge na relevantnom tržištu i uobičajenu praksu Crnogorskog Telekomu da odobrava popuste za pojedine korisnike iznajmljenih linija, EKIP ostaje pri stavu da referentna ponuda mora sadržati i popuste ili principe njihovog određivanja u slučaju da ih Crnogorski Telekom daje.</p> <p>Važeća referentna interkonekciona ponuda Crnogorskog Telekomu sadrži princip određivanja popusta za interkonekzione linkove, a to je čest slučaj i sa evropskim operatorima.</p>
24.	<p>Strana 57,</p> <p>Crnogorski Telekom će referentnu ponudu iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou objaviti u roku od 90 dana od dana donošenja rješenja.</p>	<p>24)</p> <p>Takođe, generalno ,zahtjev CT-a je da se rok za donošenje svih Referentnih ponuda za servise koji do sada nisu bili regulisani na veleprodajnom nivou produži na najmanje 180 dana od dana donošenja rješenja. Insistiranjem da se sve ponude donesu u roku od 90 dana svjesno ćete nam nametnuti obavezu za koju i sami od početka znate da ne može biti implementirana sa naše strane.</p> <p>Ovo je detaljno prokomentarisano i u opštim komentarima CT-a.</p>	<p>Članom 44 Zakona o elektronskim komunikacijama definisan je rok od 90 dana od dana izdavanja rješenja za objavu referentne ponude.</p>
25.	<p>Strana 59,</p> <p>Crnogorski Telekom je obavezan pripremiti i dostaviti Agenciji odvojene računovodstvene evidencije do 31.3.2011. godine koje se odnose na 2010. godinu.</p>	<p>25)</p> <p>S obzirom na sistemsku kompleksnost, nedostatak iskustva i operativnu složenost koju nosi odvojeno računovodstvo, potreban je duži vremenski za usaglašavanje modela računanja cijena proizvoda. Dozvoljavanje dužeg vremenskog roka za obezbjeđivanje odvojenog računovodstva će omogućiti tačniji obračun cijena proizvoda i dozvoliti da se zacrtani rokovi ispoštuju. U svakom slučaju rok će zavisti od Metodologije koju Agencija tek treba da usvoji, a usvajanju tog dokumenta predstoji javna rasprava.Iz ovog razloga</p>	<p>Prihvatao sugestiju Crnogorskog Telekom-a da u dokumentu koji se odnosi na obavezu Crnogorskog Telekom-a da pripremi i dostavi Agenciji odvojene računovodstvene evidencije ne preciziramo rok u kojem će ta obaveza biti izvršena, s obzirom da će to, između ostalog, biti propisano Metodologijom vođenja odvojenih</p>

		<p>predložemo da se u ovom trenutku ne ograničava i ne prejudicira rok u kojem ova obaveza treba biti izvršena.</p> <p>Prilikom određivanja rokova treba imati u vidu i činjenicu da je Crnogorski Telekom akcionarsko društvo i uzimajući u obzir da se generalna skupština akcionara održava u četvrtom ili petom mjesecu u godini poslije čega slijedi odobravanje finansijskih izvještaja, odvojeno računovodstvena evidencija ne može da se dostavlja prije roka od 90 dana od generalne skupštine akcionara.</p> <p>Ovdje se taj rok dodatno skraćuje u odnosu na druga tržišta za cijelu godinu dana?</p>	<p>računovodstvenih evidencija i troškovnog računovodstva koja će biti predmet javnih konsultacija.</p> <p>U pitanju je obaveza koja je nametnuta svim velikim evropskim operatorima, i na koju je Crnogorski Telekom pripremljen jer je bila uključena i u Zakonu o telekomunikacijama. U tom smislu, prekomerno produžavanje rokova ne dolazi u obzir, jer je ta obaveza nužna za sprečavanje antikonkurentskog unakrsnog subvencioniranja usluga.</p>
26.	<p>Strana 61,</p> <p>Telekom treba da u roku koji je određen za donošenje Referentne ponude (90 dana od dana donošenje rješenja) formirati cijene iznajmljenih linija bazirane na kapacitetu iznajmljene linije i dužini iznajmljene i iste na takav način objavi u Referentnoj ponudi.</p>	<p>26)</p> <p>Šta je relevantan podatak podatak o dužini? Kako će se to u praksi utvrđivati od slučaja do slučaja? Treba voditi računa da se mjere koje se uspostavljaju zaista mogu i sprovesti u praksi.</p>	<p>Osnovni parametri iznajmljene linije su: kapacitet, geografska lokacija terminalnih tačaka i dužina iznajmljene linije Dužina iznajmljene linije je vazdušno rastojanje između terminalnih tačaka. Dužina iznajmljene linije će se u praksi određivati za svaki konkretan slučaj. Određivanje dužine linije kada se znaju terminalne tačke je u principu jednostavan postupak. Metodologija formiranja i naplate cijene na osnovu kapaciteta i dužine iznajmljene linije je u skladu sa članom 109 Zakona o elektronskim komunikacijama koji navodi da se za obračun izvršenih usluga koristi isključivo stvarno ostvaren obim usluga. EKIP smatra da je ta metodologija lako primjenjiva, o čemu svjedoči zastupljenost te metodologije u praksi evropskih operatora.</p>
27.	<p>Strana 61,</p> <p>Agencija smatra da se do momenta realizacije obaveze troškovnog računovodstva od strane Crnogorskog Telekoma, može rukovoditi drugim dijelom Preporuke EC od 25.03.2005 godine o pružanju iznajmljenih linija (Part 2: pricing aspects of wholesale leased lines part circuits) koja definiše maksimalne vrijednosti cijena iznajmljenih linija, a koje su date slijedećom tabelom.</p>	<p>27)</p> <p>Agencija prilikom određivanja cijena može koristiti benchmark metodologiju i to na što je moguće više konzistentan način kada su u pitanju sva tržišta, što je više puta prokomentarisano u komentarima primjenjenih benchmark metodologija. CT u principu, podržava primjenu benchmark metodologije u ovoj fazi regulacije.</p> <p>Međutim, smatramo neprihvatljivim da nam se direktno, bez bilo kakve analize lokalnih specifičnosti, bez glide path perioda, nameću cijene propisane preporukama Evropske Komisije.</p> <p>Tim prije, što nije dat uporedni pregled stvarnih cijena u tim zemljama, kao ni cijena u regionu, budući da smo svjedoci da se preporuke EC u različitim EU zemljama, i na raznim tržištima primjenjuju od slučaja do slučaja i da se različite zemlje nalaze u različitim fazama implementacije ovih preporuka.</p>	<p>Prema članu 48 Zakona o elektronskim komunikacijama Agencija može koristiti i upoređenja sa cijenama na uporedivim tržištima ili tržištima sa razvijenom konkurencijom, uzimajući u obzir u obzir specifičnosti domaćeg tržišta.</p> <p>Uzimajući u obzir efikasnost konkurencije na EU tržištu, u slučaju nadzora cijena za ovo tržište EKIP je odlučio da iskoristi cijene iz navedene preporuke EC, kojom je EC 2005. godine odredila maksimalni nivo cijena iznajmljenih linija.</p> <p>Crnogorski Telekom posjeduje razvijenu mrežu optičkih kablova koji su instalirani prije desetak godina. Koristeći optička vlakna u ovim kablovima</p>

			<p>kao medijum prenosa i instalacijom uređaja baziranih na SDH i DWDM tehnologijama izgrađeni su sistemi prenosa velikih kapaciteta koji su uporedivi sa prenosnim sistemima u EU. Koristeći pripadnost DT grupi Crnogorski Telekom ima i mogućnost nabavke uređaja prenosa po konkurentnim cijenama. Uzimajući navedeno u obzir, EKIP u segmentima koji u najvećoj mjeri utiču na formiranje cijene iznajmljenih linija ne uočava neka značajna odstupanja u odnosu na EU tržište, tako da navedenu preporuku EC smatra sasvim primjenjivom i u Crnoj Gori, kandidatu za ulazak u EU.</p> <p>Iako u ovom komentaru Crnogorski Telekom dovodi u pitanje primjenu navedene preporuke EC već u slijedećem komentaru CT kaže: „ S tim u vezi, a u nedostatku vremena da uradimo istraživanje benchmark uzorka koji bi bio reprezentativan, smatramo da se navedena preporuka može primjeniti, ali uz obavezno uvođenje „glide path“ perioda kao u drugim tržištima“.</p>
28.	<p>Strana 62,</p> <p>Agencija smatra da se do momenta realizacije obaveze troškovnog računovodstva od strane Crnogorskog Telekoma, može rukovoditi drugim dijelom Preporuke EC od 25.03.2005 godine o pružanju iznajmljenih linija (Part 2: pricing aspects of wholesale leased lines part circuits) koja definiše maksimalne vrijednosti cijena iznajmljenih linija, a koje su date slijedećom tabelom.</p>	<p>28)</p> <p>Obzirom da dokument Evropske komisije na koji se Agencija poziva u prvom dijelu naslova (koji ovdje nije naveden) kaže da se odnosi na pružanje usluge iznajmljenih vodova u Evropskoj Uniji (COMMISSION RECOMMENDATION of 29 March 2005 on the provision of leased lines in the European Union – Part 2 – pricing aspects of wholesale leased lines part circuits), mišljenja smo da nije primjereno da se u Crnoj Gori, koja još uvijek nije formalno članica EU uvode cijene iz EU, čak i bez postojanja bilo kakvog tranzicionog perioda.</p> <p>S tim u vezi, a u nedostatku vremena da uradimo istraživanje benchmark uzorka koji bi bio reprezentativan, smatramo da se navedena preporuka može primjeniti, ali uz obavezno uvođenje „glide path“ perioda kao u drugim tržištima. Prema preporukama Evropske Komisije za neka druga tržišta, eksplicitno je savjetovano da se željene cijene imaju dostići do kraja 2012.godine, a u slučajevima novih članica u kojima je regulacija kasnije započeta i do kraja 2014.godine.</p> <p>Po predloženom „Glidepath“-u cijene bi se računale, za sve kapacitete i dužine na slijedeći način:</p> <p>-2010 god: Trenutno važeća cijena – 5%</p> <p>-2011.god: Cijena iz 2010.g. – X*</p>	<p>EKIP u nekoliko slučajeva analize tržišta koristi postupaka „glide path“ za dostizanje željenih cijena. EKIP je, i u ovom slučaju, pokušao je da dođe do trenutno važećih- polaznih cijena terminalnog segmenta iznajmljenih linija na veleprodajnom nivou. Rezultati te analize pokazali nedovoljno preimjenjivim. Kao glavni problem se pokazalo nepostojanje potpuno formiranog tržišta veleprodaje iznajmljenih linija (samo interkonekcion linkovi kapaciteta 2 Mb/s i zakup za Internet servis provajdere) i metodologija na osnovu koje Crnogorski Telekom formira cijene različitih vrsta zakupljenih vodova (nesegmentirana cijena zakupa iznajmljene linije i Internet saobraćaja za ISPove). Analiza cijena je pokazala da su neke cijene mjesečnog zakupa iznajmljenih linija (za niže kapacitetete), čak i sa uračunatim Internet saobraćajem, niže od maksimalnih cijena definisanih preporukom EC.</p>

		<p>-2012.god: Cijena iz 2010.g – 2X -2013.god: Cijena iz 2010.g – 3X -2014.god: Cijena koju predlaže EKIP *X=((Cijena iz 2010.g – Cijena koju predlaže EKIP)/4</p>	<p>U Cjenovniku Crnogorskog Telekom korekcija cijena u segmentu zakupljenih vodova posljednji put je izvršena 2004 godine. To dovoljno govori o nekonkurentnosti tog tržišta na maloprodajnom nivou što je direktna posledica nepostojanja konkurencije na tržištu veleprodaje. Predlažući da se do cijena iz preporuke EC dođe tek za četiri godine Crnogorski Telekom nastoji da održi trenutno stanje na tržištu, što nije u interesu krajnjih korisnika.</p> <p>Zbog nemogućnosti određivanja trenutno važećih cijena iznajmljenih linija za tržište veleprodaje, a samim tim i primjene postupka “glide path” koji predlaže Crnogorski Telekom, kao i zbog višegodišnje nepromjenjivosti cijena na maloprodajnom tržištu, odnosno odsustvu konkurencije na tržištu veleprodaje EKIP se odlučio da Crnogorski Telekom uskladi svoje cijene sa preporukom EC u jednom koraku.</p>
--	--	--	--

Komentari Telenora na Analizu relevantnog tržišta 6 (Terminalni ili zaključni segmenti iznajmljenih linija – veleprodajni nivo)

Br.	Originalni tekst	Komentar Telenora	Komentar Agencije
29.		<p>Generalno mislimo da bi sveobuhvatna analiza tržišta morala obuhvatati i „Wholesale trunk segments of leased lines“. Cijenimo da je i ovo tržište moralo biti podvrgnuto testu tri kriterijuma i shodno tome uvršćeno kao (osmo) tržište koje treba da bude predmet analize.</p> <p>Na ovaj način usvojen je maksimalni nivo cijena iznajmljenih linijaprema preporuci EC iz 2005 godine, koja se odnosi na cijene priključka do 50 km, što je potrebno ali ne i dovoljno. Smatramo da Agencija treba da analizira i tržište iznajmljenih linija koje su duže od 50 km, a posebno tržište iznajmljenih linija.</p>	<p>Tržišta koja nisu sastavni dio važeće Preporuke o relevantnim tržištima mogu biti predmet regulacije, ali nakon sprovođenja testa tri kriterijuma. EKIP planira da po okončanju tekuće analize sedam relevantnih tržišta sprovede test tri kriterijuma za još nekoliko tržišta među kojima će svakako biti „Wholesale trunk segments of leased lines“.</p> <p>Kako se u ovom slučaju radi o analizi tržišta veleprodaje terminalnih segmenata iznajmljenih linija EKIP smatra da je maksimalana dužina iznajmljene linije od 50km sasvim odgovarajuća.</p>